

Leder

Leder til NGB 68

Grotter til bruk eller forbruk?

Er vi i ferd med å forbruke grottene våre i stadig større grad? Forstandig ferdsel setter ikke unødige og betydelige spor, men vi vet at aktiviteten øker raskere enn oppdagelser av nye grotter. Kan det i tillegg være slik at endrede aktivitetstyper og manglede holdninger medfører at grotter skades mer enn før? Skader og slitasje skjer som følge av både ordinær bruk og organisert virksomhet. De som trenger ei grotte til organisert virksomhet, finner gjerne frem ved hjelp fra grunneiere og lokalkjente personer. Vi må unngå at lokalkjente folk, aktivt eller passivt, bidrar til at grotter skades. Er det mulig at vi - mer eller mindre bevisst - lar kommersielle aktører gjennomføre prosjekter og aktiviteter som åpenbart medfører betydelig og varig skade i og rundt grottene?

Grotteforbundet har de siste årene sett at stadig flere kommersielle aktører ønsker å benytte grotter som arena for sin virksomhet. Interessen har vært særlig stor rundt ulike typer opptak til film og TV. Film og foto er i seg selv ikke aktiviteter som burde skade grottene mer enn naturlig ferdsel. Likevel har forbundet blitt kontaktet av grottere som i ettertid påpeker at filming må ha påført slik skade. Filmselskapene kan film, og de har sin egen kultur for hvordan filmopptak skal gjennomføres. De har fra andre steder erfart at alt som ødelegges kan repareres, kastes i søpla, eller forlates. De vet at formelle naturvernbestemmelser skal overholdes, og de har metoder for å frakte tungt utstyr og mange folk. De har - som alle andre - erfart at naturen dekker visse typer spor: Avfall råtner og forsvinner, trær og planter vokser stort sett opp igjen. Det hender også at filmselskap går inn i naturtyper som krever ekstraordinære hensyn, uten at dette er direkte lovpålagt: I klatremiljøene har denne typen debatter nådd høy temperatur fordi et TV-selskap flere steder har satt inn et stort antall borebolter i klatrefjell: De har etablert, brukt og forlatt et ukjent antall engangs-anlegg for aktivitet og filmopptak.

- Så kommer ideen om å lage grottefilm. De kontakter en lokal kjentmann - kanskje deg?

Når vi første gang går inn i en nyoppdaget grotte, vet vi at vi ikke vil finne spor av noe annet enn det naturen selv har etablert. Ingenting er fjernet, og ingenting er lagt til. Vi vet også at fra denne dagen vil grotta være forandret: På neste tur vil man kunne se fotavtrykk og kanskje kartleggingspunkt. Etter hvert vil den fremtidige aktiviteten være det som opprettholder eller reduserer grotta sin verdi. Denne verdien kan relativt raskt flytte seg over hele skalaen - fra det totalt urørte til det mer eller mindre ødelagte. Alt som fjernes, legger igjen, eller omfordeler vil bidra. Dryppesteiner skades eller fjernes, søppel legges igjen, dyreskjeletter og vakre leireformasjoner trækkes flate, skitne grottedresser og hansker gnis mot vegger, og vi har sett at borebolter settes på de merkeligste steder. Grottemiljøene har i stor grad en aktiv bevissthet rundt egen ferdsel. Vi beveger oss lett. Vi setter få og små spor fordi vi har kunnskap og bevisste holdninger.

Allemannsretten gir alle rett til å ferdes fritt - så lenge vi viser hensyn. Denne retten ble ikke etablert for å sikre kommersielle aktører tilgang til forbruk av natur. Det ligger som en forutsetning at de som beveger seg fritt, også tar vare på omgivelsene. I forhold til grotter må vi være klar over at vi kan være de eneste som har nødvendig kunnskap til å gjøre nettopp dette. Det vil være naivt å forvente nødvendig varsomhet når en større forsamling mennesker går inn i grotter uten nødvendig kunnskap og aktivt tilsyn. Særlig dersom de er mange og har med tungt utstyr for å løse et påkostet oppdrag. Vi ser at atferd er viktig, fordi atferden langt på vei forvalter verdien av grottene: Det som gjøres der inne er det som i praksis bestemmer grottas fremtid. En «utslitt» grotte kan ikke restaureres tilbake til opprinnelig stand, og denne naturtypen har ikke kraft til å reparere seg selv. Avfall kan selvsagt bæres ut, men skader kan ikke gjenopprettes. I beste fall kan de forsøkes kamuflert. Rennende vann vil gjennom år, århundrer eller mer, bidra til å redusere - og kanskje fjerne spor. I tørre grotteganger står tida likevel stille. Her vil hvert merke stå til «evig tid».

Grunneierne er gjerne den som best kan stille konkrete krav til virksomhet på egen eiendom, men da må de ha kunnskap om grottens egenverdi, og de må ha et ønske om at denne verdien opprettholdes. De som måtte kjenne slike grunneiere kan gjerne ta opp temaet når dette synes fornuftig: Målet bør være bedre kunnskap om grottens verdi, et felles ønske om sunn aktivitet, og et godt vernesamarbeid.

Så tilbake til filmselskapene, guideselskapene - eller hvem de nå er. Vi må forvente at de gjør det de kan for å realisere sine planer. I så fall er spørsmålet om de gjør dette med eller uten noen som bidrar for å bevare grottene for ettertiden. Grotteforbundet har til nå fått kjennskap til denne typen aktivitet via omveger, og da gjerne vage opplysninger lenge etter at ting har skjedd og alt er over. Vi har et ønske om å komme tidlig i kontakt med selskaper som planlegger bruk av grotter - til film, turisme eller annet. Forbundet bestyrer ingen lov som kan forby slik aktivitet. Vi kan bidra med kunnskap og holdninger, og til at aktiviteten ikke skjer i åpenbart sårbare grotter. Man bør også unngå de deler av grotter som tåler liten slitasje. Videre er det ønskelig at filmfolkene, eller hvem de måtte være, forstår - og respekterer at de beveger seg i en naturtype som ikke har de samme selvreparerende mekanismer som de er vant med: Det må vises særlige hensyn. Dette betyr at forhold som gruppestørrelser, bagasjetransport, oppholdstid i grotta, og antall guider må tas på alvor. Grotteopphold over lengre tid krever ytterligere grundighet. Har de forresten tillatelse

for å kjøre ATV frem til grotta - og synes vi det er tilrådelig at de gjør det? Vi oppfordrer uansett om å kontakte forbundet dersom dere hører om slike planer eller aktiviteter. Det må bli mer vanlig at vi snakker åpent med hverandre og med forbundet når slikt skjer. I disse sakene er taushet til åpenbar skade for grottene. Forbundets rolle er rådgivende i den enkelte sak. Slik det har vært til nå, har ikke forbundet visst om konkrete planer, og har dermed ikke kunnet bidra i forkant. Vi ser således at mye av det reelle verneansvaret ligger hos den som blir kontaktet. Det er viktig at man da tar et slikt ansvar, og at det gjøres på en måte som grottene er tjent med. Styret tar mer enn gjerne en prat med de som ønsker å få til filming eller annet i grotter. Vi har også som mål å jobbe bedre opp mot vernemyndighetene der dette er aktuelt.

Selskapene tilbyr gjerne noen kroner i lønn til de som hjelper til, noe som i seg selv kunne vært en egen debatt. For meg er ikke dette et sentralt tema. Vær imidlertid oppmerksom på at det kan oppstå en situasjon der arbeidsgiver påstår at du som arbeidstaker fikk betalt for å ivareta sikkerheten. Den rettssaken trenger vi ikke. Vi trenger derimot at den enkelte tar nødvendig verneansvar. Dette i motsetning til å vise frem grotteinngangen i all stillhet, for så å forlate. Grotteforbundet er medlem av det internasjonale grotteforbundet UIS. Det er i denne sammenheng vel verdt tida å ta en titt på UIS sin «Code of ethics». Her sies det mye om hvordan sårbare grotter bør håndteres: Hva som er greit eller ikke greit. Hva er for eksempel anbefalt holdning dersom noen ønsker å arrangere en konkurranse i ei grotte? Dette er ett av mange berørte tema. De etiske anbefalingene er resultat av mange års erfaring med problemstillinger som vi her hjemme kun har sett starten på.

I forrige grotteblad kommenterte jeg at grotteforbundet har behov for større arbeidskraft når det kommer til grottevern. Noe av utfordringen står beskrevet i det du nettopp har lest. Hvert år kommer det også inn flere utbyggingsplaner bør kommenteres. Det typiske er småkraftverk, eller som nå: Statens vegvesen har planer om å bygge to veituneller gjennom marmor - ved Bogen lengst nord i Nordland. Vi håper at dette fra vår side resulterer i befaringer, dokumentasjon, råd og vurdering. Kanskje også en rapport. Mye godt arbeid pågår, men vi har langt fra tilstrekkelig kapasitet for slike nye saker. Det ville være synd om vi ikke finner flere som kan dele på disse oppgavene. Likedan vil det være synd om vi passerer et nytt årsmøte uten å kunne velge inn styrerepresentanter med denne typen kunnskap. Vi ønsker fortsatt å ta solid et samfunnsansvar rundt grottevern, men trenger flere til å trekke i trådene. Jeg oppfordrer derfor ressurspersoner med verneinteresse til å stå frem med eget bidrag. Ta veldig gjerne kontakt.

UIS sin code of ethics finner du på www.uis-speleo.org Klikk på about us / code of ethics.

På forbundets nettside www.speleo.no / grottevern står det skrevet kort omkring grottene sin vitenskaplige verdi.

Til slutt vil jeg gratulere Beiarn Grotteklubb med 30 års jubileum! De arrangerer sin jubileumssamling i Gråtådalen 1-3. september. I tillegg har de generøst åpnet opp for å la Norgessamlinga bli en del av dette arrangementet. Håper mange finner vegen dit. Samme sted som i fjor. Vi sees!

... Are